

ціянскага сымбалю Беларусі. Міхал *Струк* — герой мінулай вайны з Мазыршчыны.

У беларускай тапаніміцы гэтае слова досыць рэдкае. *Струкачоў* — вёска недалёка ад Кармы і *Струкі* — каля Буда-Кашалёва на Гомельшчыне.

Стрэс

Антаніна Хатэнка

Сьцятыя вусны, сьціснутыя кулакi, сашчэпленыя сківіцы, ссунутыя пахмурныя бровы, сасьлепленыя вочы — *стрэс*. Растрэскваюцца маланкі *стрэсу*, і мы гасім іх у сабе: каб не высоўваліся. Мы, бывае, ператвараемся ў хісткія цені, здатныя адно жаліцца й стагнаць, — аберагаем ад сябе ваколье. Куды ж ужо болей — здагадваемся — ва ўстрэсеную прастору нашае Краіны? Уключаеш радыё — трасе *стрэс*, высьвечваеш экран тэлевізара — навальваецца *стрэс*, разгортваеш газэту — апынаешся ў абдоймах *стрэсу*. Вытрасены зьмест жыцця, абтрэсенае, як дзічкі, хараство. *Стрэс* палымным дротам абвівае цела. *Стрэс*, аголены боль, як выгінастая зьмяюка, прапаўзае між мною й людзьмі, мною й родам, між мною й дзяржаваю. *Стрэс* расшчапляецца на агністыя аскепкі, якія колка ўпіваюцца ў думкі. *Стрэс* выкручваецца, зьвіваецца злоснаю спружыністаю гадаўкаю, скрыўджана шыпіць і надзімаецца, адтапырыўшы ганарлівыя вусы. Пякучае драціньне *стрэсу* абпальвае душы. Сьвет робіцца чырвона-пагрозылівым альбо шэрачорным. Ад злосьці ажно зьлёна ўваччу. *Стрэс* бязьлітасна б'е токам пагрозаў ды зманлівых абяцанак па валокнах нэрваў. Мы — Краіна пад высокаю напругаю. А *стрэс* пакручвае сабе хвостом ды ўладарыць — правіць шыкоўны баль нашага растрасаньня, аздобленага смакаўною трасянкаю. А як хораіша *стрэсу* валодаць *раСТРЭСенымі* на маўклівыя панурыя купкі бязьліўцамі! Ці ж мы ўсе *страсянутыя*? Нясем жа, рассыпаем па сьвеце ўСТРЭСеныя думкі й пачуваньні — і трасемся звыкла ў калатуне. А чаго, братове, дрыжым? — каб хто спытаў... Вусаты *стрэс*, разьёшаны, з уздыбленаю гняўліва поўсьцю й сьмяротным шуганьнем у вачох усяго толькі навучае нас вытрасаць з вантробаў *стрэс* — страх быць Сабою на сваёй зямлі.

Ступа

Рыгор Барадулін

Ступа — папярэдніца жорнаў, сродак перамяшчэньня Бабы-Ягі, правобраз ракеты. Мядзьведзь у казцы просіць яму паслаць на начлег рад каменя, рад паленьня, зьлезную *ступу* пад галаву.

На першы позірк, дужа ўсё проста: прадзяўбаная атворына ў калодзе ці стаўпе (адсюль можа й само слова „*ступа*“) ды абчасанае ўручча, якое таўкачом завецца. Але ў прастасьці заўсягды адмысловасьць і дасканаласьць.

Засыпаецца зерне ў расшчэрыну *ступы*, і таўкач таўчэ, *ступае*, *ступіае*, *наступае*. Зерне неахвотна расстаецца са сваёй унікальнай па трываласьці апраткай, зрабіўшыся голым, пачынае звацца „крупамі“. Крупы прасяныя, ячныя, груца. З круп — крупеня. Калі мала іх у катле гатуецца,

кажуць: „Крупіна за крупіной ганяецца з дубіной“. Пастава маладзіцы, якая таўкла крупы, выклікала гарэзлівыя думкі, таму і сьпявалася: „Ой ты мая Домна, прыйдзі ка мне цёмна. Твая *ступа*, мой таўкач, будзем крупы абтаўкаць“.

Ступа заўсягды прыходзіць на помач у гады войнаў, рэзрухаў. Паступова *ступы* саступілі дарогу тэхніцы, але ў музэях нагадваюць, што іхныя мірныя жаролы былі задоўга да жаролаў ракет і гарматаў, і думаецца, ня гэткі ўжо й дурны быў той дурань, што насіўся са *ступаю* — пра жыццё думаў.

Суботнік

Рыгор Барадулін

Суботнік, калі тлумачыць даступна — савецкае прыгоннае права. Чалавек працуе пяць дзён за мітычны заробак, а ў *суботу* працуе зусім бясплатна.

Вось як тлумачыцца гэтае прыгоннае права ў савецкіх даведніках: „Добраахотнае і бясплатнае калектыўнае выкананьне якой-небудзь грамадзка карыснай працы ў нерабочы час“. А вяршыняй усяго — *камуністычны суботнік*: „Бясплатная работа на карысьць грамадства ў нерабочы час, як працяжэньне камуністычных адносін да працы“.

А ўсё, здаецца, пачалося зь бярвяна, якое нібыта нёс сам Ленін зь лепшымі прадстаўнікамі пралетароў.

І лягло гэтае бярвяно на дзесяцігодзьдзі на плечы „гегемонаў“ і „гнілой інтэлігенцыі“. *Суботнікаў* было мала, яшчэ ж і *нядзельнікі* былі. Яны даста-соўваліся да сьвятых дзён, асабліва да Вялікадня, Тройцы, Калядаў...

Людзей саветызаваных ад вар’яцтва ратаваў хіба жарт. Быў і такі (а на *суботніках* працавалі „за таго хлопца“ — зноў жа, мітычнага хлопца):

Малады муж кожны раз прыходзіў дадому пад раніцу. На пытаньне жонкі „дзе быў?“ адзін адказ — „працаваў за таго хлопца“. І вось аднойчы жонка ўзяла й прыйшла пад раніцу. Муж з рэўнасьцю: „Дзе была?“ А жонка: „А сёньня той хлопец за цябе працаваў“.

Думаецца, савецкія ідэолягі ламалі галовы над тым, як бы зрабіць тыдзень васьмідзённым. Тады б ужо камунізм пабудаваў як піць даць.

Суполка

Віталь Цыганкоў

Прыстаўка су- стварае прыцягальнае поле еднасьці, зьяднанасьці, гармоніі. Прыслухайцеся — суайчыньнік, суграмадзянін, сугучча, суладзьдзе, сумоўе, сусьвет.

У расейскай мове нічога падобнага *суполцы* паводле гучаньня няма, таму ў расейскамоўнай прэсе паняцьце *суполка* БНФ альбо не перакладаецца ўвогуле, альбо тлумачыцца як „пярвічная арганізацыя“. Прыгадваю, калі ў Вярхоўным Савеце ў пачатку 90-ых адзін намэнклятурны дэпутат абурыўся, што ў законе аб меншасьцях было ўжытае паняцьце „*нацыянальная супольнасьць*“. „Навошта нам гэтыя *суполкі* ў закон уводзіць?“ — запытаўся пільны дэпутат.

Гэты эпізод зусім не выпадковы, бо слова *суполка* выклікала ў партыйнай